

For 100 år siden...

Her kan man læse div. lokale notitser og artikler fra Viborg Stiftstidende og Viborg Stifts Folkeblad, afskrevet af forfatteren Chr. Jacobsen i forbindelse med forarbejdet til "Alheden" fra 1990.

Juli 1916

VST 152, 4. juli 1916, s. 1: Andelselskabet "Alhedens Mergelforsyning" holdt i går sin årlige generalforsamling, denne gang i Hjarbæk. De fleste deltagere kom sydfra, fra Ilskov, Karup Frederiks o.s.v. men der var dog også mange fra egnen omkring Viborg.

Sammenkomsten begyndte denne gang i Kølsten mergelleje. Her samledes 220 mergelmodtagere med selskabets formand, assistent Holt, Kragssøhus. Tillige var tilstede som indbudte trafikinspektør Wirum, Struer, fængselsinspektør Frem m.fl. Før man beså den store udgravning, oplyste formanden, at Mergelbanken, 12 tdr. land, blev købt i 1906 for 28.000 kr., men man tog forkøbsret på mere, om man mulig senere får brug derfor. Der er købt uhyre mængder mergel fra graven, men den brede ende er tilbage. (Hr. Holt tilføjede spørgende: som manden sa', da han havde spist skovlskaftet og ville i færd med skovlbadet). Der havde særlig i den sidste tid været store vanskeligheder ved arbejdet foranlediget ved skred af store mergelmasser. Det kunne skride således, at bunden hævede sig andre steder, således havde man måttet lægge sporene om, da de enkelte steder var hævet 4-5 alen ved det vældige tryk. Vi fører nu ikke mere "ovren" bort ad de høje broer, men kaster det afgravede ned, og triller det bort til den anden side af graven.

Da deltagerne havde taget de store arbejder i øjesyn, begav man sig hen til fangekolonien, som blev grundig beset, efter at de ca. 30 fanger efter middagspausen havde begivet sig ud til arbejdet i mergellejet. Da man sluttelig fra højderne havde iagttaget fangernes arbejde med at udgrave den tunge mergel og læsse den på jernbanevognene, forlod man lejet og delte sig i 3 hold. Det største af disse sejlede med motorbåde fra jernbanebroen ved Nederhede. Et andet hold kørte bort på 5 vogne, og resten af deltagerne gik til fods. Målet var Hjarbæk, hvor generalforsamlingen skulle holdes.

Alt tegnede såre godt. Vejret var mildt og behageligt og deltagerne kom godt til sæde i den smukke have ved kroen, og mødet begyndte. Men det måtte flere gange afbrydes, da regnen styrtede ned i strømme. Holt bød velkommen og udtalte, at vi nu var kommen til erfaring om, hvordan vi skulle stille vore sager. I dag har vi fået et samlet indtryk af, hvad der udfoldes for at bryde mergelen og få den på jernbanevogne. Men den interessanteste del af virksomheden ligger ude langs banerne. Man ser derude, hvordan de golde heder ved mergelens hjælp forsvinder og den ene flittige mand arbejder sig ind i heden efter den anden. Vort selskab har haft udmærket

samarbejde med Statsbanerne, Hedeselskabet og fængselsvæsenet. Vi bringer vor tak derfor! Til dirigent valgtes gårdejer Jacob Stordal, Havredal, og til sekretær gårdejer Cramer, Frederiks.

Formanden meddelte, at hele foretagendet var i fortræffelig gang, der var i årets løb udkørt ikke mindre end 5290 vognladninger mergel. I de forløbne år er der udkørt 35.278 vognladninger, beregnet til mergling af ca. 20.000 tdr. land, ca. 2 kvadrat mil. Størstedelen er udkørt med banen Aalestrup-Viborg-Herning. Der er dog også befordret betydelige partier på jernbanen Struer-Langå. Modtagerne anmodedes indtrængende om hurtig at fjerne mergelen fra banelegemet. Der skal være fri bane. Da det kneb med at skaffe plads til de 30 fanger, er der nu, med en bekostning af 1000 kr. opført en bygning, der giver udmærket plads til sove- og spisesal. Ligesom i fjor foreslås at anvende 100 kr. til bidrag for planteavlsudstillingen.

Der er i årets løb afbetalt 5.000 kr. på gælden til Sparekassen, og foreningen ejer nu kontant ca. 17.000 kr. Dirigenten og Munck, Havredal, mente, at det var bedre om de nuværende medlemmer nød godt af størstedelen af disse penge, i stedet for at lede dem henstå til senere fordeling. Formanden bemærkede, at det var godt at have et solidt rygstød. Enhver andelshaver vil få, hvad der tilkommer ham. En stemme: "Ja, men hvis andelshaverne dør inden de får noget?" En anden stemme: "De døde får jo heller ikke anvendelse for noget overskud!" Munck: "Overskuddet er fremkommet fordi vi har betalt mere end mergelen har kostet. Vi må kunne nøjes med en driftskapital af f.eks. 5.000 kr." Taleren bragte pastor Østergaard en hjertelig tak for hans store arbejde for mergelsagen. De slidere, der har været med fra først, bør sikres det udbytte, der tilkommer dem. Regnskabet godkendtes. Det balancerede med 130.342 kr. Statsbidraget til fragt har udgjort ca. 59.000 kr. På udgiftssiden er bl.a. opført 11.089 kr. til leje af fanger og lønninger til opsynet. Forslag til budget vedtoges ligeledes.

Til mødested næste år valgtes Ilskov. Beboerne der forventes at ville køre deltagerne gennem de store plantager, hvorefter formanden giver kaffe i Kragssøhus. Deltagerne, hvis antal var vokset til omkring 300, samledes nu om kaffebordene i og om pavillionen, men atter tog regnen fat og forhindrede al videre festudfoldelse. Pavillionen blev fyldt til trængsel, hvorimod bordene udenfor måtte forlades.

VST 154, 6. juli 1916, s. 3: **Forsøg på mejeriet Frederiks med lyng som brændsel.** På mejeriet "Frederiks" i Frederiks har man iflg. Jyllandsposten i de sidste 6 uger brændt lyng i stedet for kul. Man brugte tidligere kul for 20 kr. om dagen, mens man nu kun bruger lyng for 7 kr. Man er i det hele godt tilfreds med forandringen og vil fortsætte, i hvert fald indtil videre, med at brænde lyng.

VST 173, 28. juli 1916, s. 3: Laksefiskeriet i Karup Å har i de sidste dage været meget godt. En mand i Haderup sogn fangede forleden morgen 40 pd. laks i et eneste net. Prisen på laks er i denne tid 1 kr. pr. pd., hvilket ikke er højere end almindeligt.